

مرور کلی نتایج طرح ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع زنان در سال ۱۳۹۰ - دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

خلاصه ای از روش اجرا: این پژوهش، به صورت مقطعی با هدف ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع زنان در معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد. در این پژوهش تعداد ۹۵۹۱ نفر از زنان ۲۰ تا ۶۵ ساله شهرستان های تابعه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از طریق مراجعه به درب منزل و مصاحبه و ۱۹۰۰ نفر از کارکنان بهداشتی زن (اعم از بهورز، کاردان و کارشناس بهداشت خانواده، ماما و پزشک که در واحدهای بهداشتی درمانی به عنوان ارایه دهنده خدمت فعالیت می کنند) از طریق تکمیل پرسشنامه خودایفا مورد مطالعه قرار گرفتند.

ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه ای حاوی ۶۴ سؤال چند گزینه ای شامل مشخصات عمومی اعم از محل سکونت، سن، سطح تحصیلات زن و همسر، شغل زن و همسر، تعداد فرزندان، سابقه بیماری های مذکور در خانواده، سابقه شیردهی، منبع کسب اطلاع در مورد سرطان های شایع زنان و سوالات اختصاصی در زمینه تعداد دفعات معاینه پستان، تعداد دفعات انجام پاپ اسمیر، آگاهی و نگرش فرد مورد مطالعه نسبت به سرطان های پستان و سرویکس (از نظر عوامل خطر، علائم خطر، روش های غربالگری این سرطان ها، سن شروع غربالگری، زمان انجام در سیکل قاعدگی و توالی زمانی انجام معاینات و آزمایشات)، مکان انجام پاپ اسمیر و معاینات بالینی پستان، دلایل عدم انجام آزمایشات و معاینات مذکور، رضایتمندی از خدمت دریافت شده به لحاظ رفتار و برخورد فرد ارایه دهنده خدمت، رعایت پوشش و حریم شخصی، وضعیت بهداشتی محل، تمیز بودن وسایل مدت زمان انتظار، هزینه خدمت، نحوه معاینه، نحوه آموزش و مشاوره، توالی مراجعه برای دریافت خدمات مذکور بود.

گزیده نتایج:

الف) نتایج ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع زنان در زنان ۲۰ تا ۶۵ ساله تحت پوشش دانشگاه

الف-۱) سرطان برست

- درصد انجام خودآزمایی ۶۳/۴ درصد بوده که از ۸۱/۸ درصد در تیران و کرون تا ۳۲/۳ درصد در برخوار متغیر بوده است.
- پوشش معاینات بالینی برست در زنان ۳۰ تا ۶۵ ساله ۲۱/۴٪ می باشد که از ۵۰٪ در اردستان تا ۵/۴٪ فریدونشهر متغیر بوده است.
- پوشش معاینات بالینی برست در مناطق شهری استان ۱۸/۴٪، که از ۴۹/۴٪ اردستان تا ۱/۸٪ خوانسار متغیر بوده است.
- پوشش معاینات بالینی برست در مناطق روستایی استان ۲۳/۷٪، که از نایین ۵۶/۴٪ تا مبارکه ۱/۶٪ متغیر بوده است.
- محل انجام معاینات بالینی برست ۶۰/۲٪ در بخش دولتی، ۳۱٪ در بخش خصوصی و ۸/۸٪ هر دو بخش مراجعه دارند.
- آگاهی صحیح در زمینه پیشگیری از سرطان برست (که عبارت بود از کسب ۷۵ درصد امتیاز مربوط به اشاره درست به علائم خطر، عوامل خطر، روش تشخیص زودرس و زمان پیگیری ها)، به طور کلی ۷/۵٪ در استان بوده، که از ۱۶/۹٪ در تیران و کرون تا ۲/۵٪ در فریدونشهر متغیر بوده است.

- درخصوص علل عدم انجام خودآزمایی ۶۱/۵٪ نداشتن مشکل و ۵۸/۲٪ عدم آگاهی از نحوه معاینه را ذکر نموده اند، همچنین در زمینه علل عدم انجام معاینه بالینی ۸۵/۹٪ نداشتن مشکل و در زمینه علل عدم انجام ماموگرافی ۸۰/۸٪ نداشتن مشکل بوده است.

الف-۲) سرطان سرویکس

- پوشش پاپ اسمیر ۵۹/۷٪ در استان بوده که از ۷۴٪ در تیران و کرون تا ۳۷/۸٪ در خور متغیر بوده است.
- پوشش پاپ اسمیر در مناطق شهری ۵۸/۵٪ که از ۷۰/۴٪ در اردستان تا ۳۹/۳٪ در چادگان متغیر است.
- پوشش پاپ اسمیر در مناطق روستایی ۶۵/۸٪ که از ۸۳/۳٪ در اصفهان یک تا ۲۵/۶٪ در خور متغیر بوده است.
- درصد پاپ اسمیر منظم (شامل کسانی که در وقت مقرر طبق دستورالعمل پاپ اسمیر خود را انجام داده اند)، در استان ۳۹/۲٪ می باشد که از ۵۲/۷٪ در اصفهان یک، تا ۱۷/۳٪ در خمینی شهر متغیر بوده است.
- عمده ترین علت عدم انجام پاپ اسمیر ۶۵/۹٪ نداشتن مشکل می باشد.
- درصد آگاهی صحیح در زمینه پیشگیری از سرطان سرویکس (که عبارت بود از کسب ۷۵ درصد امتیاز مربوط به اشاره درست به علائم خطر، عوامل خطر، روش تشخیص زودرس و زمان پیگیری ها)، به طور کلی در استان ۲۴/۸٪ بوده که از ۶۳٪ در تیران و کرون تا ۱۲/۵٪ در اصفهان دو متغیر است.

مرور کلی نتایج طرح ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع زنان در سال ۱۳۹۰ - دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

ب) نتایج ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع در کارکنان بهداشتی

ب-۱) سرطان برست

- سابقه انجام خودآزمایی برست در کارکنان سطح استان ۸۸/۹٪ بوده که از ۹۵/۸٪ تیران و کرون تا ۶۹/۲٪ دهقان متغیر بوده است.
- از علل عدم انجام خودآزمایی نداشتن مشکل ۵۶/۵٪، تنبلی و بی حوصلگی ۴۰/۹٪، عدم توجه به مراقبت از خود ۳۹٪ می باشد.
- سابقه معاینه بالینی در استان ۴۲/۸٪ بوده که از ۵۹/۸٪ اصفهان دو تا ۲۲/۲٪ شهرضا متغیر بوده است.
- محل انجام معاینه برست ۲۱/۱٪ در بخش دولتی و ۳۶/۱٪ در بخش خصوصی و ۴۲/۱٪ در هر دو بخش می باشد.
- از علل عدم انجام معاینه بالینی نداشتن مشکل ۷۶/۱٪، احساس عدم ضرورت ۴۱/۳٪، علل عدم انجام ماموگرافی نداشتن مشکل ۷۵/۷٪ و احساس عدم ضرورت ۳۸/۴٪ می باشد.
- درصد آگاهی صحیح در زمینه پیشگیری از سرطان برست (که عبارت بود از کسب ۷۵ درصد امتیاز مربوط به اشاره درست به علایم خطر، عوامل خطر، روش تشخیص زودرس و زمان پیگیری ها) در استان ۴۷/۳٪ بوده که از ۶۴/۹٪ نطنز تا ۳۴/۶٪ فریدن متغیر بوده است

ب-۲) سرطان سرویکس

- سابقه انجام پاپ اسمیر در کارکنان بهداشتی در استان ۵۵/۲٪ بوده که از ۶۸/۵٪ شهرضا تا ۳۵/۸٪ فریدونشهر متغیر است.
- درصد پاپ اسمیر منظم (شامل کارکنانی که در وقت مقرر طبق دستورالعمل پاپ اسمیر خود را انجام داده اند)، در استان ۳۹/۱٪ بوده که از ۷۶/۹٪ خور تا ۱۴/۹٪ خمینی شهر متغیر است.
- از علل عدم انجام پاپ اسمیر ۶۳/۶٪ نداشتن مشکل، ۴۸/۴٪ عدم تمایل به انجام، ۳۴/۳٪ عدم توجه به مراقبت خود می باشد.
- محل دریافت خدمت ۴۸/۵٪ در بخش خصوصی، ۳۴/۷٪ در بخش دولتی و ۱۶/۸٪ در هر دو بخش بوده است.
- درصد آگاهی صحیح در زمینه پیشگیری از سرطان سرویکس (که عبارت بود از کسب ۷۵ درصد امتیاز مربوط به اشاره درست به علایم خطر، عوامل خطر، روش تشخیص زودرس و زمان پیگیری ها)، به طور کلی در استان ۷۷/۳٪ بوده که از ۹۱/۷٪ نطنز تا ۶۱/۷٪ گلپایگان متغیر است.

ج) گروه بندی شهرستان ها از نظر مطلوبیت شاخص های برون داد

ج-۱) مطلوبیت شاخص های برون داد مربوط به پیشگیری از سرطان سرویکس

ج-۱-۱) مطلوبیت درصد ارتقای عملکرد واحد های محیطی (در انجام نمونه گیری اسمیر، پیگیری و تفسیر پاسخ): این درصد از تفاضل اعداد شش ماهه اول و دوم و تقسیم آن به عدد شش ماهه اول به دست آمده است. به طور کلی انجام کامل اسمیر (از نمونه گیری تا دریافت پاسخ) در سطح استان، ۱۰/۳ در شش ماهه دوم نسبت به شش ماهه اول ارتقا داشته است و لذا معیار ۱۰٪ ارتقاء به عنوان وضعیت مطلوب در نظر گرفته شده است. براین اساس گروه بندی شهرستان ها به شرح زیر می باشد:

☞ وضعیت مطلوب (ارتقای بیش از ۱۰ درصد): شهرستان های نطنز- نجف آباد- چادگان- نائین- فریدن- گلپایگان- لنجان- مبارکه- خوانسار- اصفهان یک- خمینی شهر و اردستان

☞ وضعیت نامطلوب (عدم ارتقا و کاهش عملکرد): شهرستان های سمیرم- دهقان- فلاورجان- برخوار- شاهین شهر و میمه- تیران و کرون- اصفهان دو- فریدونشهر- خور و شهرضا

☞ وضعیت نامشخص (فاقد فرایند اجرایی تعریف شده): خور و شهرضا

ج-۱-۲) مطلوبیت درصد آگاهی صحیح زنان ۲۰ تا ۶۵ ساله:

☞ وضعیت مطلوب (۷۰-۱۰۰ درصد): _____

☞ وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰ درصد): شهرستان های تیران و کرون - خمینی شهر

☞ وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰ درصد): شهرستان های سمیرم- فریدونشهر- نطنز- گلپایگان- چادگان- فریدن- فلاورجان- اصفهان یک- برخوار- شاهین شهر- نائین- دهقان- شهرضا- اردستان- مبارکه- نجف آباد- انجان- خور- خوانسار- اصفهان دو

مرور کلی نتایج طرح ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع زنان در سال ۱۳۹۰ - دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

ج-۱-۳) مطلوبیت درصد پوشش پاپ اسمیر در زنان ۲۰ تا ۶۵ ساله:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۷۰ درصد): شهرستان تیران و کرون
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰ درصد): شهرستان های مبارکه - اردستان - شهرضا - دهقان - اصفهان ۱ و اصفهان ۲ - خوانسار - فلاورجان - نطنز - شاهین شهر و میمه - برخوار - فریدونشهر - فریدن - نجف آباد - نائین
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰ درصد): شهرستان های سمیرم - خمینی شهر - چادگان - لنجان - گلپایگان - خور

ج-۱-۴) مطلوبیت درصد آگاهی صحیح کارکنان بهداشتی:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۸۵ درصد): شهرستان های نطنز - نائین - چادگان - خمینی شهر
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۸۵-۷۰ درصد): شهرستان های لنجان - مبارکه - نجف آباد - خور - شهرضا - فلاورجان - اصفهان دو - دهقان - اصفهان یک - فریدن - خوانسار - برخوار - اردستان
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۷۰ درصد): شهرستان های شاهین شهر و میمه - فریدونشهر - تیران و کرون - سمیرم - گلپایگان

ج-۱-۵) مطلوبیت عملکرد کارکنان بهداشتی در زمینه اقدام به انجام پاپ اسمیر:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۷۰ درصد): خور
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰ درصد): شهرستان های اردستان - نطنز - تیران و کرون - دهقان
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰ درصد): شهرستان های فریدونشهر - سمیرم - لنجان - نجف آباد - خوانسار - گلپایگان - شهرضا - چادگان - مبارکه - اصفهان یک - فریدن - اصفهان دو - برخوار - نائین - فلاورجان - شاهین شهر و میمه - خمینی شهر

ج-۲) مطلوبیت شاخص های برونداد مربوط به پیشگیری از سرطان برست

ج-۲-۱) مطلوبیت درصد آگاهی صحیح کارکنان بهداشتی:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۷۰ درصد): _____
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰ درصد): شهرستان های نطنز - لنجان - مبارکه - برخوار - اصفهان یک - خمینی شهر
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰ درصد): شهرستان های نائین - چادگان - دهقان - نجف آباد - فلاورجان - شاهین شهر - خوانسار - تیران و کرون - اصفهان دو - سمیرم - اردستان - خور - فریدونشهر - شهرضا - گلپایگان - فریدن

ج-۲-۲) مطلوبیت عملکرد کارکنان بهداشتی از نظر سابقه انجام معاینه بالینی برست:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۷۰ درصد): _____
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰ درصد): اصفهان ۲ - اردستان - تیران و کرون - نطنز - چادگان - اصفهان یک
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰ درصد): خوانسار - شاهین شهر و میمه - گلپایگان - نائین - خمینی شهر - نجف آباد - لنجان - فریدن - مبارکه - برخوار - سمیرم - فلاورجان - خور - فریدونشهر - دهقان - شهرضا

ج-۲-۳) مطلوبیت درصد آگاهی صحیح زنان ۲۰-۶۵ ساله:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۷۰ درصد): _____
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰ درصد): _____
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰ درصد): کلیه شهرستانها

ج-۲-۴) مطلوبیت درصد پوشش معاینات بالینی برست در زنان ۳۰-۶۵ ساله:

- وضعیت مطلوب (۱۰۰-۷۰): _____
- وضعیت نسبتاً مطلوب (۷۰-۵۰): اردستان
- وضعیت نامطلوب (کمتر از ۵۰): سایر شهرستانها

مرور کلی نتایج طرح ارزشیابی برنامه های غربالگری سرطان های شایع زنان در سال ۱۳۹۰ - دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

- ج-۲-۵) مطلوبیت درصد ارتقای عملکرد واحد های محیطی (درصد ارتقای معاینات برست انجام شده در ۶ ماهه دوم نسبت به ۶ ماهه اول):
وضعیت مطلوب (ارتقاء بیش از ۱۰ درصد): شهرستان های چادگان - فریدن - خوانسار - نجف آباد - سمیرم - خمینی شهر - لنجان - دهاقان - فریدونشهر - نائین
وضعیت نسبتاً مطلوب (ارتقاء ۱۰-۱ درصد): شهرستان های فلاورجان - مبارکه
وضعیت نامطلوب (عدم ارتقا و کاهش عملکرد): شهرستان های اردستان - شاهین شهر و میمه - نطنز - اصفهان یک - گلپایگان - تیران و کرون - اصفهان ۲ - برخوار - خور - شهرضا

د) فعالیت های در دست اقدام در سالجاری و پیش بینی شده برای سال ۱۳۹۱ به شرح ذیل می باشد:

- ۱- برگزاری آزمون غیرحضورى بیماری های پستان در فروردین ماه به مناسبت هفته سلامت جهت کارکنان ادارات با همکاری استانداری
- ۲- ارسال مجدد دستورالعمل های برست و پاپ اسمیر براساس آخرین بخشنامه های وزارتی و پیگیری بر اجرای آنها در حین نظارت ها
- ۳- پیگیری چاپ و توزیع بسته آموزشی بیماری های برست با همکاری دفتر سرطان
- ۴- پیگیری ارتقای مهارت عملی ماماها در زمینه معاینات برست و هماهنگی با مرکز تحقیقات سیدالشهدا
- ۵- پیگیری پایش مهارت عملی ماماها در زمینه معاینات برست و انجام پاپ اسمیر و رفع اشکالات علمی و عملی آنان بر اساس نتایج پایش
- ۶- پیگیری انجام خودارزیابی ماماها در زمینه مهارت عملی معاینات برست و انجام پاپ اسمیر و رفع اشکالات علمی و عملی آنان
- ۷- پیگیری شفاف سازی فرایند انجام پاپ اسمیر در واحدهای بهداشتی
- ۸- پیگیری تدوین نظام ارجاع بیماران مشکوک به سرطان برست با همکاری دفتر کنترل و پیشگیری از سرطان، از طریق تربیت فوکل پوینست سرطان برست در هر شهرستان

ه) اقدامات لازم الاجرا در شهرستان های تابعه

- ۱) توانمندسازی کارکنان بهداشتی: افزایش آگاهی و نگرش کارکنان بهداشتی رکن اولیه و ارتقای سطح آگاهی جامعه می باشد که متأسفانه در یک برآورد کلی این شاخص در سطح استان از وضعیت رضایت بخشی برخوردار نمی باشد. لذا در سال ۹۱ گروه هدف اصلی برنامه های آموزشی سلامت میانسالان کارکنان بهداشتی می باشند که ضروری است جهت افزایش توانمند نمودن هرچه بیشتر آنان اقدام گردد. در این راستا اقدامات لازم جهت پیگیری و اجرا به شرح زیر می باشد:
 - در کلیه شهرستان ها علائم و عوامل خطر و روش های پیشگیری از سرطان ها مجدداً مورد بازآموزی قرار گیرد و در نظارت های تیمی واحدی از طریق آموزش چهره به چهره آگاهی کارکنان مورد ارزیابی قرار گرفته و موارد اشکال بر طرف گردد.
 - شهرستان هایی که ماماهاى شاغل آن دوره عملی معاینه برست را نگذرانده اند در اسرع وقت نسبت به آموزش عملی آنان با هماهنگی مرکز تحقیقات و بیمارایی سرطان برست بیمارستان حضرت سیدالشهداء (ع) اقدام گردد.
- ۲) پیگیری بیماریابی در مراجعین مراکز: کلیه مادران مراجعه کننده، جهت دریافت خدمات گوناگون سلامت مادر و کودک، تنظیم خانواده، دیابت، ... از نظر سابقه معاینه برست و پاپ اسمیر بررسی گردند و در صورت واجد شرایط بودن اقدام لازم در این خصوص صورت گیرد.
- ۳) شفاف سازی فرایند ارائه خدمت: فرآیند آموزش، معاینه، ارجاع و پیگیری زنان واجد شرایط دریافت خدمت (معاینه بالینی برست و اسمیر) به طور واضح تعریف گردد و بصورت دستورالعمل اجرایی به مراکز بهداشتی درمانی ابلاغ شود بویژه در شهرستان های برخوار، خور، شهرضا، فریدن، لنجان و مبارکه ضروری است در خصوص شفاف سازی فرآیند انجام پاپ اسمیر اقدام نمایند به گونه ای که گیرنده خدمت از نمونه گیری تا دریافت جواب پاپ اسمیر به طور کامل مطلع باشد.
- ۴) بررسی عملکرد مراکز و استمرار روند پیگیری و ارائه خدمت: شهرستان های چادگان، فریدن، خوانسار، نجف آباد، سمیرم، خمینی شهر، لنجان، دهاقان، فریدونشهر و نائین افزایش قابل توجهی در تعداد معاینات برست ۶ ماهه دوم سال گذشته نسبت به ۶ ماهه اول داشته اند که قابل تقدیر می باشد و امید است با استمرار روند اجرایی فعلی شاهد ارتقای کیفی و کمی خدمات مربوطه باشیم. همچنین شهرستان های نطنز، نجف آباد، چادگان، نائین، فریدن، گلپایگان، لنجان، مبارکه، خوانسار، اصفهان یک، خمینی شهر و اردستان افزایش قابل تقدیری در تعداد کامل پاپ اسمیر در ۶ ماهه دوم سال گذشته نسبت به ۶ ماهه اول داشته اند که امید است با استمرار روند اجرایی فعلی شاهد ارتقای کیفی و کمی خدمات مربوطه باشیم.